

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 14 C., 6 luni 7 C., 3 luni 3 C. 50 fl.
Pentru monarhie pe an 16 C., 6 luni 8 C., 3 luni 4 C.
Pentru străinătate pe an 24 C., 6 luni 12 C., 3 luni 6 C.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei arhiepiscopale Sibiu, strada Măcelarilor 45
Corespondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 34.
Epistolele nefrancate se refușă. Articollii nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 14 fl., — de două ori 24 fl., — de trei ori 30 fl. rëndul cu litere garmond

Reforme parlamentare.

Sibiu, 21 Novembre n.

Fără îndoiață, că parlamentarismul, în forma în care a început să fie exerciat în unele state, nu se va mai pute mult susținut, și mai curând sau mai târziu, dar' cu siguranță va trebui să fie supus unei reformări radicale. Pentru-că e ridicul să afirmăm cineva, că parlamentul din Austria, de es. în care expresiuni ca: hoț, pungaș, escroc, uci-gaș, și altele și mai neparlamentare, formeză titulatură onorifice și trec drept expresiuni de salon și dovezi de înaltă cultură socială, formeză expresiunea suveranității poporului, egală în drepturi cu suveranitatea domnitorului! Și n'are de cât unul dintră statele în cari parlamentarismul se află în așa decadentă, să începă cu reformele, căci celelalte sigur că îi urmăză pe calea apucată.

Ni-ar părea bine dacă începutul acesta s'ar face în țera noastră, unde asemenea e necesitate de reforme, de mari reforme parlamentare, de-si la noi nu merg încă lucrurile ca în Austria. Necesitatea acésta o constată și presa magiară, care cu plăcere a luat act despre declarația făcută mai deunăzi în fața comisiei financiare din partea prim-ministrului Széll, că în ministeriu se lucrăză cu zel la adunarea materialului pentru compunerea unei legi referitoare la reformele parlamentare.

Că de ce natură vor fi reformele acestea, prim-ministrul Széll n'a spus-o, dar' le aflăm espuse în ziarele cari stau aprópe de guvern și cari sunt în măsură a ști și a cunoște intențiunile guvernului în chestia acésta.

Din cele publicate în foile guvernamentale aflăm, că intențiunea e să se lărgescă dreptul electoral, prin scărișarea și unificarea censului. Combinația e făcută așa, că o sumă anumită de dare directă se servescă drept basă pentru acordarea dreptului electoral; și acum se adună datele necesare, pentru a se ști, că dacă suma acésta ar

fi stabilită în zece coróne, țara câți alegători ar avé, și câți ar avé dacă censul ar fi stabilit în 16 coróne?

Negreșit, că scărișarea censului, și mai ales unificarea și simplificarea lui, ar fi de folos pentru naționalitățile nemagiare din patrie, și în prima linie pentru poporul român din Ardeal, care tocmai din acest motiv s'a pus în pasivitate față cu alegerile dietale. Dar' dacă e să se facă numai atâta pentru înălțarea vazei și demnității parlamentului țerii nóstre, apoi trebuie să o spunem de acuma, că prea puțin se va face.

Reformele parlamentare trebuie să fie la noi mai adânc tăetóre. Trebuie să se arondeze de nou și în mod mai just cercurile electorale; dar' mai presus de tóte trebuie să se pună capăt sistemului de alegere exerciat în trecut, când alegătorii cu promisiuni ori cu amenințări erau duși la urnă pentru a-și da votul ca „cetățeni liberi” pentru ómeni lór cu totul străini, cari nu le cunoșteau necazurile și nu le înțelegeau dorințele.

Corteșirile cele fără sémán, cari n'au păreche în lumea întrégă, trebuie să înceteze la noi, și trebuie să înceteze șicanele și persecuțiunile ce se pun de regulă la cale după alegeri în contra celor-ce pe lângă tóte promisiunile și amenințările și-au dat votul conform convingerii, ear' nu conform dorinței manifestate din o parte sau alta.

Și tóte acéstea ar înceta atunci, când s'ar introduce votarea secretă la alegeri, și votarea s'ar face pe comune, ținându-se în centrul cercului electoral numai scrutiniul pentru adunarea voturilor date.

Astfel de reforme parlamentare n'ar pute să aducă apoi de cât numai mulțămire generală în țera, pentru-că nimeni nu s'ar mai pute considera de nedreptățit, ei tóți ar pune umér la umér pentru îndreptarea spre bine a mersului treburilor țerii, spre fericirea noastră a tuturor.

Alegeri nou parlamentare. În cercurile politice magiare a făcut mare senzație știrea apărută în ziarul semioficios de la Viena, „Pol. Korr.”, că prim-ministrul Széll, dacă va vedé, că opoziția continuă încă mult cu împedcarea activității parlamentare, va apela de nou la alegători și va face alegeri nou pentru parlamentul țerii. Numitul ziaru spune, că după ce ministrul president Széll a inaugurat era alegerilor curate, nu va permite, ca parlamentul să cadă jertfă obstrucției ascunse sau deschise, ci dacă va vedé, că parlamentul nu merge înainte, cu tóta siguranța va face încercarea de a apela încă odată cu mâni curate la poporațiune. Prima alegere curată a arătat, că se póte crea majoritate adictă guvernului și fără corupție; ear' a dona alegere curată va trebui să arete, că e posibilă și curățirea parlamentului de elemente turbulente, tot prin mijloce curate. Cuvintele sunt destul de clare pentru a pute fi înțelese și fără comentariu.

Legea recrutării. Proiectul de lege despre urcarea contingentului de recruți, respective despre contingentul de recruți pe anul viitoriu și chiamarea la arme a 6000 din reserva suplinitóre, a fost votat în ședința de Marți a comisiei dietale. Membrii opoziționali ai comisiei au combătut proiectul cu tóte argumentele posibile; la votare însă au rămas în minoritate. Un succes au avut totuși. A nime, că guvernul a acceptat modificarea propusă de ei, că rezervistilor chiămași și ținuși la serviciu activ li-se iartă din obligământul prezentării la deprindere de arme un număr de ani equivalent cu timpul petrecut în serviciu activ.

Remâne acum, ca proiectul să fie votat și în plenul dietei, unde însă — cum promit ziarele opoziționale — i-se va face mare opoziție.

Pro și contra. Tonul necuviincios în care scriu de o vreme încóce ziarele magiare kossuthiste și în care vorbesc în parlament deputații kossuthisti despre Domnitoriu și casa domnitóre, a îndemnat pe bătrânul romancier Jókai să adreseze un apel binesimțit conaționalilor sei, în care îi rógă să înceteze cu atacurile pe cari Domnitoriu nu le merită, și cari în cele din urmă numai rău pot să facă țerii și Magiarilor. Jókai

arată cu fapte, că M. Sa e cel mai constituțional rege dintră tóți pe câți i-a avut Ungaria, și că iubește, ca nimeni altul, pe Magiari. I-s'a dat însă un răspuns lui Jókai, în ziarul „Egyetértés”, spunându-i-se, că nu e adevérat că M. Sa ar fi bun și nobil după cum îl descrie Jókai, pentru-că nemulțămirea în țera tocmai sub M. Sa a crescut atât de grozav. De altcum vinovate sunt guvernele din trecut, tóte împreună cu cel actual, fiind-că n'au luminat pe M. Sa despre adevérata stare de lucruri din țară, — zice „Egyetértés”, în firma convingere că mare lucru a spus.

Sfințirea bisericeii din Deva.

Deva, 30 Octobre v.

(Fine).

La masă cu de obicei s'au ținut toast. Primul toast a fost rostit de venerabilul delegat arhieresc în sănătatea Maiestății Sale împératului și regelui nostru Francisc Iosif I, și a fost ascultat în picioare. Al doilea toast a fost rostit de cătră dl protopresbiter tractual George Romanul în sănătatea Escelenției Sale bunului nostru arhieriepiscopului Ioan Metianu, în urma căruia dl Dr. Aurel Vlad a făcut propunerea, ca din incidentul acéstei întruniri să se trimită Escelenției Sale o telegramă de aderentă, ceea-ce s'a și primit și efectuit cu vie acclamări; a tostat apoi dl Dr. Aurel Vlad pentru delegatul Ioan Papiu. Preotul Petru Mihul a tostat pentru energicul și activul șef tractual și conducătoriu al acéstei parohii, George Romanul, care prin stăruințele sale și neobosită sa energie a putut termina măréta operă începută de înaintași sei, întră împrejurări aprópe imposibile de a se pute realiza acésta idee și ardândă dorința a poporului român din Deva. Dl protopresbiter George Oprea a tostat pentru poporul credincios din Deva și pentru tóți cei-ce au contribuit la edificarea și renovarea acéstei bisericeii, constatând cu plăcere, că acésta s'arbăre numai în urma unei înțelepte conduceri și a bunei armonii întră conducători și conduși a putut și póte să aibă loc, și dorește, ca acésta armonie și deplină încredere reciprocă întră popor și conducători să se continue și păstreze și pe viitoriu.

FOIȘORĂ

Momente din viața bisericească a Românilor ortodocși din Transilvania. 1780—1787.

(Urmare).

Nr. 146.

Nr. 13.

Cu mila lui Dumnezeu, Gedeon, provoslavnic episcop neunit în mare prințipatul Ardealului și părților ei împreunate. Apropiindu-se prăznuirea cea prea slăvită a Nașterii lui Christos, nu am lăsat, ca să nu se vestescă binele și bucuria acésta a tot neamului omenesc pricinuită prin taina și sfatul lui Dumnezeu a se naște Mântuitorul nostru Iisus Christos dela fecióra Maria în Vifleem. Cunoscute sunt iubirilor Vóstre de Christos precum a tóta prăzmiria este pricina și folosul ei, care aduce bucurie. Bucuria acésta este fôrte mare și indestolată socotind, că după ce prin greșala strămoșului Adam au cădut tot neamul omenesc supt Blestem și supt osendă și supt munca cea vecinică, dela care se izbăvî tot neamul omenesc mai înainte vederea lui Dumnezeu au trimis pre iubit fiul seu de s'au născut din fecióra Maria prin umbrirea Sfintului Duch în Vifleem prin care naștere s'au izbăvit tot neamul omenesc de supt osendă blestemului și de munca cea vecinică, în care au cădut omul. Prin acésta din fiul osendii s'au făcut fiul darului. Și fiul lui Dumnezeu s'au născut în sêracie, în iescele, ca să îmbogă-

șască pre omul cu darul lui Dumnezeu, la închinăciunea Nașterii lui Christos, care și filosofii dela Persida prin arătarea steli cunoscând acesta lucru preaslăvit a Nașterii lui Christos, au adus daruri: aur, zmirnă și livan. Auru însemnăză curățenia inimii, care strălucește ca aurul. Zmirna și livanul însemnăză plecăciunea și supunerea. Aceste daruri se cuvîn lui Dumnezeu, împératului Christos al ceriului și al pământului dela supușii credincioșii fiii sei. Așa dară iubitorilor mei fii, vestind cu bucurie acésta, și cunoscând binele acesta, se cade să aduceți daruri mulțămitoare pentru izbăvirea neamului omenesc din osendă. În loc de aur inimă curată trezvită și lămurită cu sfința ispovedanie și cu sfința cuminecătură în post înainte nașterii lui primită, care nădăduese, că tot creștinul se va fi împărțășit cu sfințele taine. În loc de zmirnă și livan să aduceți plecăciune și supunere, adecă ascultarea sfinței Evanghelii, împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, mergend cu mare cu mic la biserică. După aducerea acestor daruri creștinești, se cade iubitorilor mei fii, ca să fiți vrednici de acésta bucurie și de acest bine. Să vă îndreptați spre bine, să vă împodobiți spre faptele bune, să vă întăriți cu credința, cu nădeșdea, cu dragostea, depărându-vă de tot păcatul și de tóta vătămarea, care este urită lui Dumnezeu și neplăcută ómenilor. Arătând și ascultare din tóta inima, ascultare și supunere Preamilostivului nostru împérat, știind, că tóta stăpânirea dela Dumnezeu rënduită.

Așa dară de-ți face și de veți prăznuî acest praznic mare al Nașterii lui Christos, mare bucurie voui avé. Pre-

cum astăzi săltéză ângerii în ceriu, pentru-că Dumnezeu om s'au făcut, și cel neintrupat s'au intrupat și mântuire și izbăvire la tot neamul omenesc au făcut, pentru acea ferici-vé de tot răul: de beție și de lucrurile necuvióse; de furtașag, de curvie, de mânie, de sumeție, de împrotivire, de lăcomie, de gelcévă, de lenevire, de bătaie, de asuprélă, de a face rău fraților vostri, ei să aveți dragoste nefățarnică cătră tóți, și cătră tóte națiile, care se află în mare prințipat al Ardealului, măcar cine de ce lege ar fi intru un feliu precum voué, așa și acelora să faceți bine. Și precum iubirile vóstre de Christos poștiti să nu vă facă nici o scârbă, nice un rău, nici o strêmbătate. Și așa iubitorilor mei fii, de veți viețui în pace și în fapte bune, veți fi adevérați creștini.

Pentru acea eu înțelegend, că ați ascultat sfatul și învățetura mea, voui ruga pre Dumnezeu, ca să vă învrednicescă a prăznuî cu bucurie și cu veselie acest praznic, și așa făcend mila Preaputernicului Dumnezeu să fie cu iubirile vóstre de Hristos, rămând

Belgrad Ao 1784.

De tot binele voituriu
Gedeon Nichitici.

Nr. 76.

Nr. 14.

După puterea milostivei porunci a înălț. c. guber. dela 10 Dechem. anul trecut supt Nr. 10,999. în tréba fiilor militarilor graniț, care sunt la învățetură, măcară că la luna lui Iunie după porunca gubernialicească s'au fost poruncit, ca fără știrea dascălilor să nu-i cheme de la învățetură

Di Augustin Nicoră încă își exprimă dorința și pledază pentru o bună înțelegere și încredere reciprocă, pentru-ca astfel să se pōtă înființa și o școlă agronomică rom. gr.-or. centrală în Deva.

În fine Venerabilul delegat Ioan Papiu cu bucurie constată că la înfrumșetarea casei Domnului cum și la acest banchet a luat parte și o frumoasă cunună de dame și domnișore, și află de fericită și aceea ideea, că pe ziua de azi s'a conchiat și adunarea generală a reuniunii femeilor române din comitatul Hunedorei, care împrejurare a făcut, ca sērbarea de azi să fie și mai importantă. În sănătatea acestora își ridică deci și goleşte paharul.

După acestea muzica intonează imnul "Deșteptă-te române", la auful căruia publicul se scōlă și acompaniază stând în picioare.

Ne-am sculat de la masă la orele 4 post. merid.

A urmat apoi adunarea generală a reuniunii femeilor române din cot. Hunedorei la casina română din Deva sub presiunile preast. și harnicele dōmne Elena Hossu nasc. Pop, care adunare încă a fost fōrte importantă.

Sēra la 8 ore a fost o petrecere aranjată de mai mulți tineri în frunte cu zelosul avocat și director de bancă Dr. Aurel Vlad. Acēstă petrecere încă a fost fōrte animată și a avut bun succes moral și material în scopul înfrumșetării bisericeii nou sfințite din Deva. Astfel s'a terminat mărēța sērbare a poporului din Deva și a conducătorilor sēi.

În urma acestora vin și eu ca unul care cunosc împrejurările sub cari s'a edificat și renovat acēstă biserică, cu vie plăcere a constata, că tōte acestea numai în urma unei bune și înțelepte conduceri și a unei energice și neobosite activități a vrednicului nostru șef tractual și conducător al parohiei române gr.-or. din Deva, George Romanul, a putut să urmeze în aceste grele împrejurări în cari trăim. Numai tactica și înțeleptă conducere a dsale a putut să înfrunescă tōte inimile românești din acest oraș, fără deosebire de confesiune, ba chiar și de la străini s'a știut acuirea frumoșe și însemnate ajūtore, cari s'au publicat și se vor publica la timpul seu.

Vin cu plăcere a spune, că și inteligența română gr.-cat. din Deva, în frunte cu frații Hossu — spre lauda și onōrea lor fie zis — mult au contribuit moral cește și materialicește la renovarea acestei biserice și la sērbarea sfințirii ei. Amintesc un cas: dōmnele Hossu pe lângă alte multe ajūtore date pentru împodobirea internă a bisericeii, au contribuit și cu 200 corōne la procurarea celor două icōne dinaintea ușilor altariului. S'au dat de tot frumoșe sucursuri și ajūtore la împodobirea internă a bisericeii și din partea celorlalte dōmne din Deva, cari cred că se vor publica. Nu pot însă să trec aci cu vederea neobosita activitate și ostentela a mult stimabile dōmne protopopese Emilia Romanul, pusă la curățirea și renovarea uneltelor, recuisitelor și odōrelor bisericești și la

înfrumșetarea internă a bisericeii, cari fapte și ostenele bunul Dumnezeu să le rēsplătescă cu bine. Un participant.

De la "Academia Română".

În scopul de a fi admise la concurs pentru premiile cari se vor decerne în sesiunea generală din anul 1903, au fost prezentate "Academiei Române" din București următoarele cărți apărute în decursul anului acestuia:

Pentru Premiul Adamachi

de 5000 lei, care se va decerne unei cărți cu cuprins moral de ori-ce natură, concurează:

Colonel Th. Șerbănescu, Poesii; — Haralamb Lecca, Căni; — Radu D. Rosetti, Din Largul Lumii; — Jean Bart, Jurnal de Bord; — Ion Adam, Lēgănuț viselor; — Dr. Manicată, Microbul tusei convulsive; — Ion Rădulescu, Probleme ale culturii românești; — căpitan Arghirescu, Studiul rēsbōielor moderne; — Th. Speranța, Anecdote; — St. I. Iosif, Poesii; — P. Dulfu, Ifigenia în Tanova; — P. Dulfu, Legenda Țigănilor; — Anghel Constantinescu, Regenerarea femeii prin creștinism; — Eugenia Ianculescu de Reuss, Voință; — Dr. Neagoe, Capitala noastră igienică; Ilie Bărbulescu, Studiu privitor la limba și istoria Românilor; — Dr. Iosif Blaga, Analize psihologice; — Corneliu Botez, Codicele de ședință; — Locotenent Șerbănescu, Bulgaria și Rumelia; — Vasile Ranta Buticescu, Novele; — Gr. Tăușan, Filosofia K nt; — Paun Drăghicescu, Descoperirea telegrafului fără sirmă; — M. N. Panu, Invēțatura evanghelică; — Ion P. Condiescu, Studiu asupra organizării școlii de meserii; — I. Candidi, Introducțiune la organizarea muncii industriale; — Dr. Augustin Bunea, Cestiuni relative la Transilvania; — Rădulescu Niger, Din valorile vieții; — Ion Petrovici, Un colț din v. i. e. t. e.; Stefan Meitani, Evoluția dreptului de proprietate; — D. Alexandrecu, Pneumo-entērita infecțioasă la porci.

Pentru Premiul Năsturel Herescu

de 4000 lei, care se va decerne ori-cărui fel de cărți cu conținut de ori-ce natură, concurează:

Gr. Tăușan, Filosofia lui Plotin; — A. Davila, Vlaicu-Vodă; — colonel Boerescu, Rēsbōiul anglo-bur; — colonel Hirjēu, Istoria artei geniului; — Al. Manicată, Algebra; — George Dumitrescu, Imn regal; — N. T. Ionescu și Dr. Kaminszky, Cauzele mortalității primei copilării în România; — G. M. Ionescu, Istoria Cotrocenilor; — T. V. Păcățian, Cartea de Aur; — Major I. Popovici, Organizarea armatei române; — I. Bogdan, Documente relative la relația terii cu Brasoțul; — Mihail Dragomirescu, Teoria poesiei și elementele literaturii. În fine

La premiul Helide Rădulescu

de 5000 lei, care se va decerne unei cărți cu conținut literar, concurează:

Major Negreanu, M. S. Regele Carol I.; — I. Slavici, Din bătrâni; Dăliu Zam-

frescu, În rēsbōiu; — G. Tutoveanu, Alabastru; — Iuliu Dragomirescu, Poeme; — Gr. Ionescu, Influența culturii grecești; — Tit. Chitu, O fată de Tarabost; — Neea Georgescu, Sōrele și curcubeul; — Gr. Cesar, O scānteie de 'ndrumare; — Th. Speranța, Anecdote populare (vrea să zică *poporale*. — Red.); — Ion Adam, Sybaris; — Ion Gorun, Alb și negru; Gh. Silvan, Cuiburi părăsite; — Demetrius, Versuri.

Lupta contra malariei.

În urma ivirii de casuri tot mai multe de malaria (friguri) prin părțile noastre, reuniunea igienică a comitatului Sibiu s'a vădut îndemnată a compune unele reguli de apărare în contra acestei bōle molipsitoare, — ușor de înțeles și ușor de executat. Ni-s'a pus la dispoziție un exemplar din aceste reguli, pe cari ținându-le a fi de interes public, și dorind a fi cunoscute în cercuri cât mai largi, le reproducem după cum urmēază:

Până mai de curēnd se credea, că pământul este adevăratul sediu și locul de dezvoltare al otrăvii malariei (frigurilor), că otrava ajunge din pământ în cele mai din jos straturi ale aerului și de aci prin inspirație în corp; chiar și numele: malaria, i-s'a dat după acēsta. Credința acēsta era la aparență mereu întărită prin observațiuni noue.

Frigurile sunt cunoscute din cele mai vechi timpuri, au fost observate nu numai frigurile de tōte zilele, ci și cele mai rele și neobișnuite forme ale lor.

Natura otrăvii malariei (frigurilor) însă nu e cunoscută. În acēstă privință s'au ivit cele mai diferite păreri.

Majoritatea cercetătorilor vechi a constatat în evaporățiunile mlăștinilor numai materii organice putrede, și credea, că otrava malariei e un produs al putrețirii organismelor vegetale. Netemeinicia acestei păreri o dovedește clar împrejurarea, că de o parte ținuturi mlăștinoșe, cari înfrunesc tōte condițiunile pentru dezvoltarea astorfel de produse ale putrețirii, sunt scutite de acēstă bōlă, de altă parte se cunosc mari districte cu malarie, cari sunt de tot libere de influențele ce se atribuie ținuturilor mlăștinoșe.

Unii presupuneau a găsi cauza malariei în secrețiunile plantelor vii, în oliurile eterice, alții în evaporățiunile gazoșe ale solului vulcanic, iar alții în îngrămădirea și modificarea electricității pământului și aerului, în influința schimbării repentine a temperaturii și în turburarea provocată prin acēsta în ținuta electrică a atmosferei.

De mare interes este a ști, că Varro și Columella pe timpul Romanilor au dat espresione presupunerii lor, că malaria (frigurile) sunt provocate de intrarea în corpul omenesc a unor mici organisme animalice.

Progres puternic datorim cercetărilor din anii ultimi, cari au descoperit parasiți în sângele celor cuprinși de malarie și au arătat: cum și unde se află parasiții malariei în lumea din afară și pe ce cale ajung ei în organismul omenesc.

Parasiții malariei sunt ființe monocelulare, cari trăiesc ca parasiți celulari în și de la globulii sângelui și se înmulțesc în globulii sângelui prin împărțire.

Fie-care parasiți, care se află pe calea împărțirii, atacă globulii roșii ai sângelui, crește și se înmulțește în dauna materiei colorante a sângelui.

Acēstă procedură se repetēază, devine mai anevoioșă, până ce în fine încōtă cu totul, adecă după un timp ōre-care sângele omenesc nu mai este potrivit pentru înmulțirea parasiților.

Cu totul altfel stă lucrul, dacă acest parasiți ajunge în canalul digestiv al unei anumite specii de țințari (Anopheles).

Când țințariul sugă sângele ōmenilor cuprinși de friguri, atunci parasiții, cari în sângele omului la aparență erau fără energie, încep a se mări, a se înmulți în noul ōspeg; urmașii lor se răspāndesc în corpul întreg al țințariului, pe încetul se adună în jurul glandulelor salivare (ghindurile scuipatului) și prin împunșetura țințariului se inoculēază la om.

Om infectēază țințariul, acesta infectēază pe om.

Malaria se pōte duce de la un loc la altul și a nume nu numai prin ōmeni, cari în sângele lor adăpostesc parasiții corēspunđători, ci și prin țințari (Anopheles) infectați. Abbott, secretariul serviciului sanitar al statului Massachusetts, raportēază, că în cei din urmă zece ani îmbolnăviri de malarie s'au ivit în ținuturi în cari au imigrat lucrători italieni. E lucru cunoscut, că în ocaziunea clădirii de linii ferate s'a ivit malaria în ținuturi cari până atunci erau de tot libere de acest morb. Șanțurile din lungul liniei ferate au devenit numēroșe locuri de cloșire, mai mici și mai mari, pentru țințariul Anopheles, îngrijind astfel de înmulțirea mijloacilor aripați ai malariei și prin acēsta de răspāndirea bōlei. Omul și numai omul duce malaria în cele mai depărtate și sigurate ținuturi ale climatelor calde. La înălțimile mai însemnate ale zonei moderate e scādută în măsură esențială posibilitatea răspāndirii malariei, în regiunile polare ea nu există de loc. (Grassi susține, că parasiții malariei pentru a se putē dezvolta și deveni matur are trebuință de o căldură de 20—30° Celsius).

(Vă urma).

NOUȚĂȚI

Pars pro toto. Sub titlul "Sună tarabana" cetim în "Egyetértés" la știrile zilei următoare: E aprōpe o lună de când necontenit sună tarabana în comuna Bodrány din comitatul Bereg. Pe locuitorii acestei comune odinioară în stare bună, i' așteptă trist viitoriu. Recolta puțină din tōmna acēsta s'a gătat de mult, dar' chiar de ar mai fi ceva din ea, atâtea datorii ar apāsa-o, în cât n'ar fi de ajuns nici pentru hrană. Dările însă trebuie totuși plătite. Erariul nu lasă nimic din drepturile sale, dar' nici nu umblă cu multe marafeturi. Cine i' datoriu, — plătiacă. Ear' dacă nu plătește, i' vine la casă executorul, caro e mai nemilos chiar și de căt

pentru acea știind că fiii militarilor todeauna sunt supuși regementului seu, că aflându-se, că la invēțetura copiii militărești, și fiind lipsă sē-l chema de acolo, dascălii sē nu aibă a cerca acestii felii de chemări, întēmplându-se, cărora acēsta vei avē grijă a vesti.

Nr. 77.

Nr. 15.

Alta te înștiințez precum dela înălț. c. guber. am primit o milostivă poruncă dela 11. Ianuarie a. c. supt Nr. 18. lângă adăogatul decretum împērătesc dela 19. Dechem. a anului trecut. prin care arată, că în Bohemia cetatea Rechisan a ars, și se poruncese, ca să se vestēscă pentru milă prin preoți la norod, și să se puie o cutie înaintea bisericeii, și ce se va stringe, să se dea la perceptori. Pentru acēsta vei avē datorie a vesti, și preoților așa a urma a porunci. S'au dat în Sibiu 28. Ianuarie 1785.

De tot binele voitoriu
Gedeon Nichitici.

Nr. 82.

Nr. 16.

Prin acēsta înștiințăm precum am primit o milostivă înștiințare de la înăl. c. guber. dela 4. Noem. anului trecut, supt Nr. 10,072. prin care arată

Nr. 90.

Nr. 17.

După puterea înștiințării înăl. c. guber. dela 11. Ianuar a. c. supt Nr. 10,078 și în milostivul c. G. întemeiate dela 7. Dechem. a anului trecut în trēba vestirii de 3 ori în

biserică mai înainte de cununie, vē înștiințez și vē poruncesc ca în rēndul mai sus numitei cei de trei ori în biserică, fără care s'au poruncit pe nimenea a cunună, de cumva cineva ar avē mare lipsă, și ar cere ușurare și deslegare, unora ca acelora să nu dai deslegare nice ertare, ci la noi sē-i trimiți, ca să arate cererea și lipsa.

S'au dat în Sibiu, 14. Febr. 1785.

Gedeon Nichitici.

Nr. 93.

Nr. 18.

Prin acēsta vē înștiințez, că am primit o milostivă poruncă dela înăl. c. gub. dela 8. Febr. a. c. supt Nr. 889. prin care arată, că făcēndu-se întrebăciune prin Măria sa d. Fișpan ai vestitei varmeghii Solnocului din lăuntru înpreunate cu Doboca de sus, au făcut înăl. c. gub. acēsta rēnduieală, ca numai dela preoți care sunt chiar în suspiciune, adecă în bănuieală, să se ia armele, și nedându-le de bună voie, atuncia vestita varmeghie cu puterea să le ia. Pentru acea vē poruncesc, ca să arăți porunca acēsta preoților, și sē-i dojenesci ca să se păzescă de tōtă pricina bănuelii, și dela care se vor cere armele prin vestita varmeghie, să le dea fără tōtă improvitarea, să nu aștepte să i' silēscă.

S'au dat în Sibiu, 19. Febr. 1785.

Gedeon Nichitici.

Nr. 104.

Nr. 19.

Prin acēsta am a înștiințăm precum am primit o milostivă poruncă dela înăl. c. guber. dela 28. Febr. a. c. supt

Nr. 619. prin care a sa prealuminată chesaro crăiescă și apos. mărire cu milostivire au poruncit după gēndul sēu cel împērătesc, care are spre căștigarea norocirei cei de obște, ca să facă de obște conscripție a tot norodul din mare prințipatul Ardealului prin rēnduina domnilor ai slăvitei varmeghii unde și ofițiri despre partea stării milităresci vor fi, neosebind de acēsta pe nice un feliu de stare sau rēnduieală. Și acēsta este spre binele cel de obște, prin care numărul norodului tot spre creștere sau spre scādere a fi chiar se va cunoște, la care a sa chesaro-crăiescă mărire bine au voit a porunci:

1° La tot norodul cu numele crăiesc să se arate, că acēstă conscripție nu se face, ca dintru dēnsa să se alēgă sau să se stringă regruți, cătane, ci pentru singură trebuința cunoștinței a populații norodului, după dragostea, care are a sa chesaro crăiescă mărire cătră norod au cugetaț acēsta, așa dară nici un feliu de gēnd strēmb, sau improvitivă să nu se facă în mintea celor ce se vor scrie, ci tot gēndul cel rēu să se ia din mințile lor.

(Vă urma).

Vorbe înțelepte.

Pentru a căștiga inimile mulțimei nu e nici o trebuință de mēsuri energice și de condamnări, ci ajunge puterea convingătore a adevărului. Nu există altă cale pentru a fi adus spiritul la supunere, de căt numai convingerea.

erariul, și duce tot ce află. E tristă de tot fața comunei. Miseria o îngrozitoare. Omenii umblă pe stradă desperați. Diminșea se adună cu toții la casa primăriei, ear' executorul și estimatorul numai cu asistență de gendarmi cutăză să-și îndeplinească munca. Desperația omenilor a intrat în stadiu primejdios, la ce notariul comunal a vădut în fine, că nu pôte să priviască indiferent la pustiirea poporului său. A trimis ministrului de finanțe telegramă urgentă, rugându-l să opriască execuțiile și să relaxeze darea sërmanului popor. Sigur că ministrul va da ascultare rugării notariului. Las' să perdem chiar întréga restanță de dare din această onorabilă comună magiară, dar' poporul ei, sânge din sângele nostru, să nu-l lăsăm să piară.

Atăta în notița lui "Egyetértés". Comuna Bodány însă are mulțime de tovarășe, și magiare și române și de alte naționalități, cari luptă cu tot-asemena miseriei, dacă nu cu mai mari chiar, și cari cu nimic nu sunt mai crutate de executori. Pe acestea cine să le compătîmescă, și cine să întrevină în favorul lor la ministrul de finanțe?

O nouă reuniune de meseriași. Săptămăna trecută și-a ținut adunarea de constituire, reuniunea meseriașilor români din Budapesta, înființată acum de curând. Noua reuniune și-a ales president pe secretariul consular în pensiuie Ioan Porușiu, vicepresident pe croitorul Nicolae Turcu, secretariul tipografur Aurel Cristea, cassariu Dumitru Birăuț, proprietariul tipografiei "Poporul Român", controlor tipografur George Grecescu, membri în comitet: Nicolae Armean, croitoriu, Martin Lazar și George Ianoși, mäsari, Pancrate Ianoși, tipografur, Vasile Cotărlă, pantofariu, Victor Teran, comerciant, și George Tomescu, lăcătuș.

Tăciunariu criminal. Ivan Pandru din Valea mare cu câteva săptămăni mai înainte se lăpădase de legea părinților și strămoșilor sei, trecând la legea dobitoceilor, adică la nici o lege, numită neconfesionalism. În una din Duminecile următoare preotul a ținut credincioșilor predică despre tăria în credință și alipirea cătră maica biserică a moși-strămoșilor, explicându-le greșăla ce a comis-o Pandru prin trecerea la neconfesionalism. Pandru s'a simțit ofensat în ambiț prin predică preotului și și-a propus să-și răsbune. Duminecă și-a răsbunat apoi, dând foc bisericăi gr.-catolice, foste și-a sale mai înainte. Biserica fiind de bărne și coperită cu șindilă, a fost cuprinsă repede în bobotaie de acări. Intreg satul a alergat să stingă, dar' nu mai era modru. Doi credincioși: Ilie Vărescu și Moise Stucan (toile ungurești îi scriu Vuareko și Stukesen) voind să mântuască barem icănele împărătești și chivotul, au luat pe ei cearsafuri umede și au intrat în biserică prin bobotaia flăcărilor. Zadarnic îi așteptau însă cei rămași afară, căci bunii creștini n'au mai eșit. I-a asfixiat fumul și i-a doborât de pe picioră dogorăla focului în momentul când străbătuseră până la altariu. După stingerea focului au fost aflați amândoi arși scrum. — Nemernicul Pandru se află acum în arest și-și așteptă osănda.

Timp de ărnă. După călindariul vechiu abia intrăm în Novembre și deja de pretutindenea se vestește timp de ărnă grea, chiar și de prin sudul Ungariei. Astfel din Neoplanta se scrie, că Marți totă ziua a nins, ear' în ținuturile muntoșe ărnă e deja în toiul ei. Pe la Sibiu încă e ger de ja de câteva zile.

Averea M. Sale. D'n prilejul proiectului de lege despre sporirea listei civile, prezentat parlamentului mai zilele trecute, revista "Typographia" din Budapesta publică o socotăla aproximativă despre averea și venitele M. Sale împăratului și rege Francisc Iosif I și ale arhiducilor casei de Habsburg. Conform acestei socotele averea privată a M. Sale valorăză 400 milioane de corone, constând din bani gata, hărții de valoare, moșii, casteluri, etc. Venitul curat anual după această avere e 31 milioane, din cari s'ar veni 3539 corone pe ceas. La aceste mai vine apoi lista civilă cu 9.300.000 corone pe an de la Ungaria și tot-atăta de la Austria, care conform proiectului ar fi să se urce cu câte 4 milioane, deci 22.600.000 de corone la an. Din această sumă 7.600.000 consumă apanagiile arhiducilor, rămănund M. Sale pentru sine și pentru trebuințele Curții 15 milioane + venitele de 31 milioane din averea privată.

Tot așa de "slab" stau în privința materială și arhiducii, cari pe lângă cele 100.000 corone apanagiū anual dispun fie-care și de avere privată și ocupă și posturile cele mai înalte în armată, după cari încă au salarii de zeci de mii. Ear' că averea privată a lor cam cât ar valora, putem să ne facem ideea din faptul că moștenitoriul răposatului arhiduce Albrecht a ajuns stăpân preste o avere de 1.000.000.000, adică un miliard.

Moștenitoriul — n'a sosit. Marți noptea la 2 ore și 10 minute regina Elena a Italiei a dat naștere unei fetițe. Speranțele familiei regale și ale întregii țeri, că barem acum va sosi mult doritul moștenitoriū, nici de astă-dată nu s'au împlinit.

Bora. La țărmurii Adriaticeii bora (ori-vățul de la sud) de câteva zile băntue cu mare putere. În Fiume numai cu periclitarea vieții pot eși omenii la strade, ear' la mal sunt întinse funii, pentru-ca bora să nu i pōă mătura în mare. Corăbiile mai mici nici nu cutăză să iese din port. Muntele-mare ("Monte-Maggiore") e acoperit de zăpadă prospetă, ear' trenurile din Croația sosesc cu grōse straturi de zăpadă pe coperișele lor. Din Trieste se serie că din cauza crivățului e imposibil a eși pe strade. Corăbiile s'au adăpostit tōte în port. S'au întemplat și câteva nenoriri.

Nenorocire pe Dunăce. Sămbătă noptea spre Duminecă un orcan puternic a răsturnat în portul de la Brăila numeroșe barce de pescari. La țipetele celor căduți în valuri au alergat în ajutoriu păzitoriul portului, căroră după multă trudă li-a succed să salveze cinci bărbați și o femeie. Ceilalți au perit toți în valuri. Câți vor fi fost acești nenorociți, nu se știe.

Avere mōrtă. Aprōpe fie-care stat are în tesaurul seu averi enorme, cari însă nu aduc nici un folos nici statului ca stat nici locuitorilor. Întră acestea sunt și cele câteva rarități de diamante, dintră cari unul numit "Regens" e în posesiunea Franciei ca parte din tesaurul "coănei" și care în 1791 a fost estimat la douăspreze milioane de franci. Mai de mult deputatul George Clemenceau făcuse parlamentului propunere, ca statul să vîndă diamantul și din prețul lui să înființeze și susțină instituții culturale și de binefacere. Propun-rea a fost însă respinsă. Acum, cum susține a ști ziarul parisian "Le Matin", în cercurile deputațlor e sulevată de nou ideea, ca statul să vîndă diamantul și din prețul lui să înființeze fond de pensiuie pentru muncitori.

Teatru în Alba-Iulia. Reuniunea meseriașilor și economilor din Alba-Iulia învită la producțiunea declamatorică-teatrală împreună cu concert, ce o va arangia Duminecă în 23 Novembre st. n. în sala cea mare de la hotel "Europa", cu următoriu program: Sfânt, cor bărbătesc de G. Dima, Domnul Tudor, cor mixt de G. Hanția, Surugiu, cântecel comic de V. Alecsandri, Zăpăciți, comedie într'un act de Augustin K. Azebue, localisat de Th. ochar Alexi, Brăul popilor, cor mixt de Muculescu. Inceptul la 6 $\frac{1}{2}$ ore s'era. Prețul de intrare: locul I 2 cor., locul II 1.60 cor., locul III 1.20 cor., locul de stat 60 fil. După producțiune urmăză dans.

Și-a fript copilul! O femeie din Satul nou în Torontal, din cauza negrăjei și-a fript copilul în cuptoriul de păne. A nune, băiețelul de patru ani al unui lucrătoriu la calea ferată s'a băgat în cuptoriul de păne și s'a culcat. Mama copilului avēnd tocmai să cōcă păne a aprins foc în cuptoriu fără să fi ceretat nu cumva este ceva în el. A mers apoi să-și vadă de lucru și numai într'un târziu i-s'a părut suspectă absența copilului. A dat să-l caute, și aducându-și a minte că are datină să se culce în cuptoriu, a alergat să stingă focul, dar' era prea târziu. Copilașul era deja fript de tot.

Orcan pe Adria. Întră Spalato și Sebenico marea-adriatică a fost băntuită Duminecă noptea de un orcan puternic. Vaporul austriac "Sebenico" ajuns de orcan în cale spre țărmuri, numai după multă trudă a putut intra în port. În timpul luptei cu orcanul, valurile au acoperit întreg bordul și au măturat în mare numeroșe vite ce se aflau în partea posterioară a bordului.

Cum fac bancrot jidani? Servitōrea comerciantului Grünberger David din Oradea-mare a denunțat pe stăpânul ei la poliție că se ocupă cu falsificarea de bani. La perchișiție poliția n'a aflat nici un indiciu că denunțarea ar fi avut o ăre-care basă, dar' a aflat altă mișelie. Într'un loc ascuns a aflat treizeci lăși de marfă. Luat la interogatoriū, Grünberger zicea ba că una ba că alta, până ce ne mai putēnd încerca trēba a mărturisit că marfa e de la comerciantul Leitner Zsigmond din Murēș-Oșorheiu, care nu de mult se dase bancrot și-și trimisege marfa la Grünberger să i-o ascundă, ca să nu i-o iese creditori. S'a făcut îndată arătare la procuratura din Murēș-Oșorheiu, care imediat a cerut de la tribunalul din Oradea sequestru asupra ei.

Știri mērunte. În apropiere de Răkos-Keresztur un tren accelerat ce plecase din Budapesta spre Miskolcz a călcat Marți după amiază doi lucrători și i-a mutilat oribil. Cadavrele au fost transportate la casa mortuară din Răkos-Keresztur. — Din insula Hava se raportēză că vulcanul Kilauēa, care douăzeci ani a fost în liniște, acum e în puternică funcțiune. — Scontrările făcute în cărțile de contabilitate ale institutului de anticipațiuni "Sfântul Vencislav" din Praga, la care mai lunile trecute se constataseră defraudări mari, au scos acum la ivēla, că suma defraudată e patru milioane de corone. — Marți a împlinit etatea de 60 ani sultanul Abdul Hamid; întrōgă Turcia a sērbat splendid această zi, ear' sultanul a căpētat telegrame de felicitare de la toți domitorii. — Marți noptea pe la 11 ore în Salonic și împrejur mi a fost cutremur de pământ. Pagube nu s'au întemplat.

AMVONUL.

"Colecțiune de predici"

de profesorii

Dr. T. Tarnavski și Dr. E. Voiutski.

În numărul 96 al prețuitului nostru ziar "Telegraful Român" din 1901 am scris despre importanța și necesitatea predicii bisericăi. Tot odată am făcut promisiunea, că spre a stēroi în onorații frați în Christos răvna predicării cuvēntului lui Dumnezeu, voiu însira colecțiunile existente, mai bune, reproducēnd spre mai bună orientare și câte o predică din ele. Cu ajutoriu lui Dumnezeu vin a-mi împlini promisiunea.

Dintră colecțiunile existente, cel puțin din câte posede subserisul, fără îndoăla cea mai bună este "Colecțiunea de predici" edată cu concursul mai multor preoți din archidieceasa Bucovinei de profesorii Dr. Teodor Tarnavski și Dr. Emilian Voiutski din Cernăuți.

E un op voluminos acesta, din care a apărut până acuma partea I-mă, în trei tomuri, cuprinđend predici pentru tōte Duminecile de preste an și a nune pentru fie-care Duminecă câte patru predici scrise de 4 autori diferiți.

Partea a II-a (tom. IV) încă neapărută, va cuprinde predici festive, sau predici pentru sērbătorile domnești și ale sântilor mai aleși ai bisericei nōstre, cuprinđend de asemenea pentru fie care sērbătoare câte patru predici scrise de 4 autori.

În fine partea a III-a (tom. V) va cuprinde predici ocașionale, de acestea însă nu mai câte două pentru un cas.

Deja din această scurtă schițare a materialului încă putem vedē, că aici avem de a face cu o carte de predici superioară altor cărți ce le avem de felul acesta.

Avēnd la mână opul acesta, preotul care are voie să predice, nu pōte zice: "bucuros aș predica, dar' predica pentru azi ori mâne din manualul lui A ori B nu-mi convine, că nu se potrivește pentru împrejurările de la noi, deci nu predic". Căci aici de nu-ți convine una, cetești pe a doua, a treia ori a patra, și din patru una de sigur trebuie să-ți convină. Dar' nu, ci aprōpe tōte sunt bune și potrivite.

Cei mai mulți preoți de ai noștri, — onōre excepțiunilor — au obiceiul că-și cumpără numai câte-o carte de predici, apoi cetind predicele din ea an de an, la doi trei ani ascultatoriile le cunosc și le știu aprōpe ca dînsul, de aceea nu-l mai ascultă nime.

Cu opul din cestiune nu o păfești așa, căci nu ești silit a repeta predica cetită odată, ci avēnd chiar și numai această carte, abia după patru ani, în al cincilea ești necesitat a repeta aceeași predică, ear' atunci o poți repeta fără nici o frică, căci de mult a eșit din urechile credincioșilor, și iarăși le ascultă bucuros.

Și această împrejurare face să fie cartea această superioară cărților cu câte-o singură predică pentru o zi, a altor autori.

Sunt de cuprins diferit, de mult interes, și foarte instructive. Așa d. es.: ale protosorului Dr. Tarnavski au de cuprins cultul bisericeii nōstre.

Adecă în acele cuvēntări se explică diferite lucruri și forme de rugăciuni din cultul divin, pentru-ca cunoscēndu-le credincioșii "să pōtă lua parte mai cu pricepere și cu folos la plinirea serviciului dumnezeesc". Bune sunt și ca fond și ca formă predicele și ale

celorlăți autori. Ba eu cred că tōte sunt atât de plăcute, în cât negreșit poporul de pretutindenea le-ar asculta cu mare interes.

Preoții noștri sigur vor avē mare folos de predicele acestea, fie că le vor ceti sau rostii așa cum sunt, fie că luându-le de model, își vor compune înșiși, ușor și cu succes predici mai potrivite împrejurărilor în cari se află. Se înțelege că rămăne priceperii fie-cărui să delătore ce-i pare nepotrivit ori superfluu pentru poporeii sei și să înlocuască cu ce e mai potrivit.

Totul ce apare pentru noi ca scădere în predicele acestea sunt unele forme de limbă, unele cuvinte, pe cari ca particularități bucovinene preoții noștri vor trebui să le înlocuască cu altele mai usitate la noi. De altmintelega totuși sunt scrise într'un stil destul de poporal și ușor. (Va urma).

Cărți și reviste.

Călindariul poporului român pe anul 1903, Budapesta, tipografia "Poporul Român", Prețul 40 fileri. Pe lângă partea călindaristică are bogat material de povețe și distracție, cum și numeroșe ilustrațiuni, dintră cari amintim portretele: Șaguna, Gozdu, Al. Mocsonyi, Dr. I. Gall, G. Szerb, Vincențiu Babeș, Alexandru Roman, fost profesor de limba română la universitatea din Budapesta, I. Ciocan, urmașul lui Roman, Eminescu, Coșbuc, Bogoevici, I. Creangă, etc.

Iisus Cristos, cu cuvintele sfinteii scripturi, de Dr. Petru Barbu, Caransebeș, tipografia diecesană. Editura autorului. Prețul 2 cor. 50 fileri. Scopul urmărit de autor prin publicarea acestei bune și folositoare scrieri ni-l spune el însuși în "prefață" în următoarele:

"Domnul și Mântuitoriul lumii Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu, este întemeietoriul bisericeii nōstre.

Nu-i cu puțință a fi membru adevărat al acestei bisericeii fără a cunoșce viața pămēntescă a întemeietoriului ei: modelul a tōtă înțelepciunea și virtutea.

Momentele cele mai însemnate din viața lui Iisus se află în sfânta Scriptură.

Dar' de-ăre-ce sfânta Scriptură, edată în biserica noastră, a devenit foarte rară și scumpă, și fiind-că momentele vieții lui Iisus sunt înșirate în această sfântă carte în mod fragmentar, la singuratici evangeliști chiar necomplet și necronologic, în cât mulțimea nici cu sfânta Scriptură în mână nu-și pōte forma o idee clară despre viața lui Iisus: m'am vădut îndemnat a compune și a eda cartea de față.

La înșirarea cronologică a momentelor din viața lui Iisus, cum și la stabilirea locurilor paralele am ținut în vedere socotintele esegetilor și ale unor autori ai vieții Mântuitoriului, mai ales ale autorilor R. P. Didon (traducerea română) și I. B. Lohmann. Textul e al Bibliilor edate în biserica dreptcredincioșă română asemănat cu cel grecesc (Tischendorf ed. XX)."

Credem, că această carte nu va lipsi din casa nici unui creștin bun și că va fi cu drag cetită din partea tuturor. Se pōte comanda de la autor (Caransebeș), cum și prin librăria nōstră archidieceană (Sibiu).

Posta ultimă.

Procesul pentru "Darul de Paști".

— Raport telegrafic. —

Cluj, 21 Novembre n.

Astăzi s'a ținut pertractarea finală în procesul de presă intentat domnului Victor Lazar, pentru broșura "Darul de Paști", în care era publicată biografia lui Ioan Butean. Curtea cu jurați a declarat vinovat pe dl Lazar, ca autor al biografiei lui Butean, ear' tribunalul l'a condamnat la patru luni temniță de stat, și la purtarea cheltuelilor.

